

## **HYVÄT NYKYISET JA ENTISET RAAHELAISET, ARVOISAT JUHLAVIERAAT!**

Kun sain tuossa kevään korvalla tiedon, että Vanha Raahe ry:n hallitus oli antanut minulle tehtäväksi tuoda yhdistyksen terveiset tähän juhlaan, minulla oli edessä sama pulma kuin vanhemmalla pojallamme Vesa Petterillä 6-vuotiaana vuonna 1974. Tuolloin olimme juuri kesäkuun alussa muuttaneet Pirkkanmaalle Nokian Linnavuoreen ja muuton jälkeen tulossa tuomaan ensimmäistä kertaa terveisiä Raahen mummoloihin Mettalanmäelle ja Varviin.

Vesa oli jo monta kertaa auton takapenkin suunnasta kysellyt, että onko vielä pitkä matka Raahen. Kun hän taas Pyhäjoen kohdalla kysyi samaa asiaa, vastasin, että matkaa on enää parisenkymmentä kilometriä ja olemme pian perillä, niin peruutuspeiliin vilkaistuani huomasin pojasta, että hänellä on mielessä joku huoli tai pulma. Tiedusteluuni ongelmasta Vesa vastasi : " Kun minä en oikein tiä puhunko minä siellä Raahessa linnavuorta vai raahea!"

Omalta osaltani ratkaisin pulmani päättämällä puhua jonkinlaista yleiskieltä, koska olen ollut vasta puolisen päivää vanhassa kotikaupungissani ja vaikka olen vieläkin samaa mieltä kuin Raahe-vuosinani, että Raahen murre on sitä "selevintä suomia", niin lienee varminta tyytyä tuohon " yleiskieleen etten häppäise ittiäni". Onhan paikalla parraita vanahar raahen ja nykyraahen hallittijoita, esim. Raahen Pekaksikin valittu Ylitalon Poksi. Tosiasia kuitenkin on, että lapsuus- ja nuoruusvuosina opittu murre, sen intonaatio, rytmi ja painotukset säilyvät aika samanlaisina läpi elämän. Esim. jos menen vaikka tänä päivänä Tampereelle ja juttelen jonkun tamperelaisen kanssa, hän pian kysyy, mistäpäin minä olen kotoisin ja saatuaan tietää, että juureni ovat Pohjois-Pohjanmaalla, hän tuumaa: "Kyä mää ny nääs heti huomasin ettet sää ainakan täältä Tampereelta kotosin o!"

Muutama vuosi sitten vastaavassa puheessaan maamme musiikkielämässä pitkään vaikuttanut ja vieläkin vaikuttava tohtori Heikki Laitinen totesi, että ihmisen persoonan kehitykseen eniten vaikuttavat vuodet ovat vähän alle 10v:sta nuoreen aikuisuuteen n. 20v:een. Olen asiasta samaa mieltä. Itse vietin juuri nuo vuodet Raahessa ja Raahen seudulla. Varhaisin lapsuudenmuistoni täältä on kuitenkin jo syksyltä 1944, jolloin olin n. 2,5-vuotias. Tuolloin elettiin vielä Suomelle kohtalokkaita ja itsenäisyytemmekin kannalta ratkaisevia aikoja, joiden muistoja ja tapahtumia on sekä muisteltu, että juhlittu viime- ja tänä vuonna.

Jatkosodan rauhanehtoihin kuului Saksan joukkojen karkottaminen Pohjois-Suomesta. Suomalaisia joukko-osastoja kulki m. m. Kokkola-Oulu tietä pohjoista kohti. Marssivia joukkoja majoitettiin tienvarren taloihin. Kotini sijaitessa lähellä tietä meillekin pieniin tiloihin majoitettiin muutamia sotilaita sisälle ja pihallekin sotilastelttaan. Joukkojen ruokahuolto tapahtui ns. soppatykillä. Oma tähtihetkeni oli, kun kaksi sotilasta nosti minut väliinsä ja sain seistä soppatykin kyydissä seuraavaan kohteeseen. Ehkäpä asiaan vaikutti, että äitini oli kertonut minun olevan sotaorpo isäni kaaduttua jo ennen syntymääni.

Samana syksynä Raahessa sattui tapaus, josta kovinkaan monella tuon ajan raahelaisilla tai nykyraahelaisellakaan ei liene tietoa. Raahessa oli juna, jossa oli pidätettyinä N-liiton valvontakomitean vaatimuksesta sen mielestä poliittisesti tai sotilaallisesti vaarallisia henkilöitä. Komitea valvoi rauhanehtojen noudattamista ja Suomelle määrättyjen velvoitteiden täyttämistä. Pidätettyjen joukossa oli ns. heimosotureita, joista yksi oli alikersantti Antti Rokka. Marraskuun 3p:nä hänet Raahessa julistettiin sotavangiksi, mutta seuraavan vuorokauden aikana hän monien heimosoturien tapaan karkasi omille teilleen. Seuraavat vuodet hän piileskeli eri puolella maata muuttaen nimensäkin virallisesti Rantavuoreksi. Lopulta hän siirtyi salaa tuttujensa avustamana talvella v.1952 Tornionjoen ylitse Ruotsiin, missä hän

asettui Hedemoraan. Siellä hän asui loppuelämänsä ja kuoli v.1989.

Nokialainen historian lehtori, tutkija ja kirjailija Risto Husa pääsi Rokan jäljille Tornionjokilaaksossa asuvien sukulaistensa myötä, koska he olivat mukana salakuljettamassa Antti Rokkaa Ruotsiin. Husa sai tutkimuksissaan ja tavattuun asiaan osallisia selville, että kirjailija Väinö Linna tapasi useita kertoja Antti Rokan. Tapaamisista ainakin pari tapahtui jo 1940-luvulla Tampereella ja yksi erittäin salaisesti järjestetty kohtaaminen saunassa Teiskossa. Vuonna 1952 kävi Linna tapaamassa Rokkaa Ruotsissa. Husan mukaan on kiistatonta, että ”Tuntemattoman sotilaan” Antti Rokka on yhdistelmä kahdesta karjalaissotilaasta Viljam Pylkäksestä ja Antti Rokka-Rantavuoresta. Molempien piirteitä löytyy niin luonteesta kuin sankariteoistakin. ”Tuntemattoman sotilaan” julkaisemisen aikaan 1950-luvun puolivälissä sota oli vielä niin tuoreessa muistissa ja kipeä sekä itänaapuriin liittyen arkaluontoinen, ettei kirjailija halunnut paljastaa saaneensa vaikutteita ja asiatietoja sotilasvankikarkurilta.

Kun palataan tähän päivään, voidaan todeta saaneemme elää harvinaisen pitkän aikajakson maamme historiassa ilman sotia ja suurempia levottomuuksia ja että elintasomme on millä mittapuulla tahansa mitaten erittäin hyvää luokkaa. Kuitenkin viime aikoina on valitettu yhteisöllisyyden puutteesta ja vaikeudesta saada vastuuhenkilöitä hoitamaan yhteisiä asioita. Muuan tuttavani sanoikin M.A. Nummista mukaillen, että elämme uusitsekkyuden aikaa. Muistellessani omaa lapsuuttani ja nuoruuttani Raahessa 1950 ja 1960-luvulla voin todeta yhteisöllisyyden näkyneen jokapäiväisessä toiminnassa: naapuria autettiin, omia ja naapurin lapsia kasvatettiin, talkootöihin osallistuttiin jne. Elämä puutteineenkin tuntui turvalliselta. Tätä auttoi toisaalta vähäisempi väkimäärä. Kun kaupungillakin joku tuli vastaan niin vaikutti häntä varsinaisesti tuntenut, niin ainakin nimen tiesi. Tiedettiin yleensä toisten asiat niin hyvässä kuin pahassakin.

Tästä pari esimerkkiä 1950-luvulta: Vuosikymmenen ehkä tunnetuin kirjallisuuskriitikko Toini Havu oli tulossa junakyydillä päävieraaksi Raahen kirjallisuusmatineaan. Asemalla hän arveli, että kondyktööri varmaan osaa neuvoa häntä eteenpäin. Niinpä hän kysyi legendaariselta Ahtolan Ossilta, että mistä hän löytää yhteyshenkilönsä neiti Mustosen? Ossi Ahtola vastasi: ”Kumpaa neiti Mustosta tarkotatte?” Ossi vilkaisi ratapihan yli etelän suuntaan.” Katri näkyy lämmittävän saunaa ja Anna löytyy tähän aikaan kirjastosta!”

Junamatkustajista huolehdittiin myös viimeisen päälle. Asemapäällikkö Karvosella ei ollut koskaan niin kiire, etteikö hänellä olisi ollut aikaa huolehtia matkustajista. Kiire kuitenkin pakkasi päälle joskus ennen junan lähtöä, sillä asemapäällikkö joutui kirjoittamaan liput käsin vaikkakin valmiille kaavakkeelle. Joskus sama matkustaja tarvitsi montakin lippua matkasta ja matkaseurueesta riippuen. Vaikka junan virallinen lähtöaika olisi jo ylittynyt, niin asemalaiturille lähtömerkkiä antamaan tullut asemapäällikkö sanoi kiireestä huolimatta kondyktöörille tai joskus paikalla olevalle asemamiehelle: ”Kurkistappa siitä makasiinin nurkalta kahakätteen ja Raahelan nurkalle juokseeko sieltä kettään tännepäin!”

Yhteisöllisyys ja omatoimisuus ilmeni myös tuon ajan harrastuksissa, erityisesti urheilussa, joka tuolloin oli ainakin poikien mieluisin ja yleisin harrastus. Lajikirjoakin riitti, jos välineitä ei ollut, niitä tehtiin itse. Säännöt, välineitten, mitat ja painot sekä muut tarpeelliset tiedot selvitettiin aikuisten avulla tai omatoimisesti opaskirjoista. Jokunen vuosikymmen sitten muisteltiin porukalla, että kaikkea muuta pelattiin, mutta hevospooloa ei. Sitäkin olisi pelattu, jos hevosia olisi saatu. Niitä oli kaupungissa vähän. Lehemä olisi kyllä riittänyt, kunnalliskodillakin niitä oli iso lauma. Lehemäpoolo ei nyt kuitenkaan tuntunut

nykyajan sanontaa käyttääkseni kovin mediaseksikkäältä.

Yksi Raahe-aikani varhaisimmista kilpailumuistoista liittyy tapaukseen, jonka kaltaista on tänä päivänä vaikea kuvitella mahdolliseksi. Koska asuin Saloisten puolella osallistuin S:n kunnan mestaruuskilpailuihin. Kilpailupaikkana oli Nuorisoseuran talo ja sen piha-alue. Lajeista valtaosa esim. pituushyppy, kuulantyyntö ja jopa junioreitten 60m:n juoksu voitiin suorittaa talon alueella, mutta miesten viimeinen laji 100m:n juoksu piti suorittaa sorapintaisella Oulu – Kokkola valtatiellä. Lähtö- ja maalipaikoille oli komennettu varalta autojen pysäyttäjät. Kilpailijoita oli puolisenkymmentä. En muista tapahtuiko lähtö starttipistoolin laukauksesta, vai pään yläpuolelle kohotettujen käsien läimäyksellä. Kilpa oli tasaväkinen ja jännittävä. Juoksijoista muistan Arvo Äijälän Palonkylästä ja Paavo Poukkulan, joka muistini mukaan oli voittaja. Juoksijat palailivat jo lähtöpaikalle verkkareitaan hakemaan, kun ajanottajilla ja maalituomareilla tuntui olevan jotakin häslinkiä. Menin katsomaan, mistä on kysymys. Poukkulakin kääntyi takaisin. Selvisi, että voittajalle oli saatu aika 10,3!! Suomen ennätyskin oli tuolloin 10,6! Silloin Pate huuteli palaaville kilpakumppaneilleen: ” Tulukaa kaikki takasin lähtöpaikalle, juoksu mennee uusiksi. Me juostiin liian lujaa!

Kun nyt pääsin urheiluun, niin jatkan vielä. Nokialla on tapana nimetä viralliseksi urheilukatsojaksi henkilö, joka on aina paikalla. Oman Raahe - aikani virallinen urheilukatsoja oli Jorma Huotari. Raahelaisten tuntema ”Jomppe” oli läsnä kaikessa, mikä vähänkin liittyi urheiluun. Usein järjestämässä eikä vain katsojana. Lisäksi hän hankki ja lahjoitti palkintoja unohtamatta nuorimpiakaan kilpailijoita. Hänen lajitietämyksensä oli myös laaja. Samoin hän jakoi aina kannustaa liikunnan harrastajia ikään tai sukupuoleen katsomatta. Jomppe järjesti tarvittaessa urheilutilaisuuteen äänentoistolaitteet toimien usein myös kuuluttajana. Näissä asioissa hänen korvaamattomana oikeana kätenään oli Kauko Holappa, tuon ajan raahelaisten ”Jumbona” tuntema lähes ohittamaton ketterä lätkä- ja jalkapallojoukkueen pakki.

Jomppe ja Jumbo olivat paikalla joskus 1950-luvun puolivälin aikoihin Vesan kisoissa, kun yksi kisojen vetonauloista estejuoksija Erik Blomster, Suomenmestari ja arvokisaedustaja, osallistui ns. sileän 3000m:n juoksuun. Muita juoksijoita oli muistaakseni 5-6. Heistä muistan PattU:a edustaneen Vedenojan Matin ja Vesaa edustaneen erittäin kepeän päkiäaskeleen omanneen Tuohinnon Alpon. Jo parin - kolmen kierroksen jälkeen Blomster oli irtautunut joukosta ja toisena ollut Alpo Tuohinto oli jäänyt jo etusuoran verran. Kovääänisistä kuului pahaenteisesti Jori Malmstenin laulama ”Mikki-hiiri merihädässä”. Kun Tuohinto ehti lähelle Jomppea, hän huusi: ”Vaiha levyä, lopeta se houku-hauku ja paa nopiampaa mussiikkia!” No, ei se Alpo kovin hengästynyt ollut, kun noinkin monta sanaa jaksoi huutaa. Blomster voitti tietenkin kaikesta huolimatta kisan ylivoimaisesti.

Kyllä tuon ajan Raahessa harrastettiin ruumiinkulttuurin lisäksi muutakin kulttuuria. Musiikista saatiin nauttia monella tapaa kuorolaulusta orkesterimusiikkiin ,näytelmäesityksistä lausuntailtoihin ja paljon muuta. Oppilaitokset ,erityisesti opettajaseminaari ja oppikoulu antoivat oman merkittävän osansa kaupungin kulttuurielämään. Virallisen urheilukatsojan vastapainoksi nimeän tuon aikakauden Raahen virallisen kulttuurikatsojan. Ehkä joku suunnilleen ikäiseni voi aavistaa oikein. Hän on ,tai oli, Raahen Seudun Osuusmeijerin isännöitsijä Veera Laukkanen, jonka kaikki raahelaiset ja ympäristökuntienkin asukkaat tunsivat ”meijerin-Veerana”. Hän oli lähes kaikissa ”kulttuuririsauksissa” mukana, istui eturivissä ja mahdollisimman keskellä. Eräänä kesänä Juhannusjuhliissa Kylmälläniemellä , silloin uuden uimalan alueella esitettiin tuttua näytelmää ” Kaunis Veera”. Eräessä kohtauksessa Veeran isää esittävä ratavartija Lahtinen, eteläpohjalainen juuriltaan, ryntää paikalle vauhdikkaasti pussihousuissaan ja jatsarisaappaissaan huutaen: ”Onko täällä näkyny meirän Weeraa?” Välittömästi yleisön joukosta vastaa kirkas, kuuluva pojan ääni : ”Ei oo, mutta meijerin Veera on!”

Kerron teille vielä yhden anekdootin, sillä se kertoo mielestäni hyvin raahelaisesta huumorintajusta ja perusmyönteisestä ajattelusta. Kuulin jutun aikanaan tunnetulta journalistilta, kirjailijalta ja Vanha Raahe ry:n jäseneltä Pentti Pirhoselta. Tarina on jalkapallon MM-kisojen vuoksi myös ajankohtainen. Vanhalla Raahelan kentällä pelattiin ottelua Raahen Vesan ja kokkolalaisen seuran GBK:n tai KPV:n välillä. Toisella puoliajalla ottelu oli vieraiden hyväksi jo 12-1. Vieraitten tehtyä 13:n maalinsa raahelainen maalivahti kaivoi pallon maaliverkosta ja tuumasi joukkueovereilleen: "Minen oo ollu ikinä taikauskonen, mutta ny musta tuntuu, että me hävitään tämä matsi!"

Hyvät kuulijat. Näiden Raahe-muisteloiden lopuksi haluan jättää teille viestin ja muistuttaa, että tämä päivä on jo huomenna historiaa ja että historiaa sekä muistoja ei useinkaan synny tai tule tuosta noin vain. Vaan niitä täytyy myös tehdä, elää niiden myötä sekä painaa mieleensä ja kertoa niistä tuleville sukupolville. Näin syntyy sukupolvia yhteen sitova arvokas helminauha, joka säilyttää ja kasvattaa sitä yhteisöllisyyttä, jota tänä päivänä niin usein peräänkuulutetaan ja kaivataan!!

Toivotan sekä omasta, että Vanha Raahe ry:n puolesta hyvää kesän ja Pekan päivien jatkoa!